

ПОЧАТКОВА ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПОЗАШКІЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ

УДК 374(379.8).94(4)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351450>

Микола Галів, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;
старший науковий співробітник відділу новітньої історії
Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7068-3124>

Тетяна Пантюк, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0672-9663>

ПОЧАТКОВА ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПОЗАШКІЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ

У статті розкрито завдання, зміст та форми військово-патріотичного виховання дітей та молоді в Естонській Республіці, показано позашкільну систему початкової військової підготовки в рамках естонських молодіжних організацій. У результаті дослідження встановлено, що система початкової військової підготовки в Естонській Республіці є поєднанням державних та громадських ініціатив і відбувається, переважно, в позашкільному форматі. Залучення дітей та молоді до організованих практик початкової військової підготовки в Естонії має історичну традицію й спирається на досвід діяльності молодіжних скаутських організацій “Молоді орли” і “Дочки Батьківщини”, які були засновані у міжвоєнні роки. Зазначені організації були відновлені у 1989 р. Після 1990 р. організації набули масового характеру, їхні осередки з'явилися в естонських школах, відтак було побудовано організаційно-територіальну структуру, яка охоплювала усі повіти країни. У 2013 р. було затверджено статуту зазначених молодіжних організацій, які ставили завдання виховувати дітей, юнаків і дівчат у патріотичному дусі. Підготовка членів цих організацій поділена на етапи й передбачає складання етапних і спеціальних тестів. Організації “Молоді орли” і “Дочки Батьківщини” керуються, зокрема, Програмою патріотичного виховання, яка була створена у співпраці з Міністерством оборони у 2017 р. Основними напрямками діяльності “Дочок Батьківщини” та “Молодих орлів” є освіта з питань національної оборони, формування навичок надання першої медичної допомоги, виживання у дикій природі, орієнтування на місцевості, знання історії та культури Естонії. Регулярними заходами є військові табори, щорічні змагання “Міні-Ерна”, спільний для юнаків і дівчат табір “Спектр”, навчання морській справі, курси і семінари для підготовки молодіжних лідерів тощо.

Ключові слова: початкова військова підготовка; Естонія; молодіжні організації; патріотичне виховання.

Літ. 31.

Mykola Haliv, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the History of Ukraine and Law Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University;
Senior Research Fellow, Department of Contemporary History,
Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies, NAS of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7068-3124>

Tetyana Pantyuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the General Pedagogy and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0672-9663>

INITIAL MILITARY TRAINING IN THE REPUBLIC OF ESTONIA: OUT-OF-SCHOOL COMPONENT

The article reveals the tasks, content, and forms of military-patriotic education of children and youth in the Republic of Estonia, and shows the out-of-school system of initial military training within the framework of Estonian youth organizations. As a result of the study, it was established that the system of initial military training in the Republic of Estonia is a combination of state and public initiatives and takes place, mainly, in an out-of-school format. The involvement of children and youth in organized practices of initial military training in Estonia has a historical tradition and is based on the experience of the youth scout organizations “Young Eagles” and “Daughters of the Fatherland”, which were founded in the interwar years (1920s–1930s). These organizations were reestablished in 1989. After 1990, the organizations became widespread, their branches appeared in Estonian schools, and an organizational and territorial structure was built that covered all counties of the country. In 2013, the statutes of these youth organizations were approved, which set the task of educating children, boys and girls in a patriotic spirit. The training of members of these organizations is divided into stages and involves passing stage and special

ПОЧАТКОВА ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПОЗАШКІЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ

tests. The organizations “Young Eagles” and “Daughters of the Fatherland” are guided, in particular, by the Patriotic Education Program, which was created in cooperation with the Ministry of Defense in 2017. The main areas of activity of “Daughters of the Fatherland” and “Young Eagles” are education on national defense issues, the formation of first aid skills, survival in the wild, orientation in the terrain, knowledge of the history and culture of Estonia. Regular events include military camps, annual “Mini-Erna” competitions, a joint camp “Specter” for boys and girls, maritime training, courses and seminars for the training of youth leaders, etc.

Keywords: initial military training; Estonia; youth organizations; patriotic education.

Постановка проблеми. В умовах сучасної російсько-української війни одним із завдань сучасної системи освіти України є удосконалення початкової загальновійськової підготовки школярів з урахуванням досвіду дружніх держав. Балтійські країни з часу здобуття незалежності узяли курс на розбудову національної безпеки і системи оборони, які включають певну поступову підготовку громадян до можливих збройних конфліктів. Значний досвід у цьому аспекті накопичила Естонська Республіка, а його вивчення дає змогу виявити необхідні форми і методи військово-патріотичного виховання дітей та молоді, які можна з певними модифікаціями апробувати в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти організації початкової військової підготовки дітей та молоді вивчали К. Е. Маккой, Дж. Лю, О. Нафталі, В. Маккгініс, Дж. Вестхаймер, Т. Соян, Ч. Ван, К. Журба. Естонські дослідники досліджували історичні аспекти функціонування парамілітарних організацій, які ставили за мету підготовку молоді до національної оборони. Серед них відзначимо праці таких учених як Т. Ляен [9], П. Каасік [15], А. Паюр [25], М. Юрйо [14]. Українські вчені аналізували військово-патріотичне виховання і довійскову підготовку дітей та молоді у країнах Балтії [1; 6; 7], Україні [2; 3; 5], Китайській Республіці (Тайвань) [4] та низці інших держав.

Мета статті – розкрити завдання, зміст та форми військово-патріотичного виховання дітей та молоді в Естонській Республіці.

Виклад основного матеріалу. Система початкової військової підготовки в Естонській Республіці нагадує литовський варіант. Вона є поєднанням державних та громадських ініціатив й відбувається, переважно, в позашкільному форматі. Щоправда у 135 старших середніх школах Естонії тривалий час викладається теоретичний курс “Національна оборона” здебільшого як факультативний, зрідка – обов’язковий предмет. З вересня 2023 р. у 40 естонських середніх школах цей предмет було впроваджено як обов’язковий компонент освітньої програми [17]. У 2025 р. до навчальної програми з національної оборони додано тему про управління дронами, для практичного опанування яких виділено відповідні кошти [27]. Безумовно, такі кроки зумовлені досвідом російсько-української війни, в якій на боці України беруть участь й естонські добровольці.

Залучення дітей та молоді до організованих практик ПВП в Естонії має історичну традицію. Відомо, що в незалежній Естонській державі у міжвоєнний період діяли громадські парамілітарні організації “Ліга оборони” та “Жіночий захист Батьківщин”. Згідно із законом про оборону 1930 р., у структурі “Ліги оборони” створювалася організація скаутського характеру для хлопців – “Молоді орли” (Noored Kotkad). У 1932 р. засновано таку ж організацію для дівчат – “Дочки Батьківщини” (Kodutütred). Вони доволі активно розвивалися й на 1940 р. лише у складі “Молодих орлів” налічувалося 19000 осіб, а також 1800 молодіжних лідерів (переважно учителів і офіцерів запасу). У зв’язку з російсько-радянською окупацією Естонії в 1940 р. ці організації перестали існувати. Однак їхні вихованці активно влилися до Руху Опору [8].

Уже в той час програма “Молодих орлів” ґрунтувалася на засадах національно-патріотичного виховання. Вона мала на меті підготувати молодь до захисту Батьківщини, а відтак включала спортивні вправи і змагання, елементи військового вишколу (військова дисципліна, стрільба зі спортивної рушниці), навчання читати мапи, надавати першу медичну допомогу, орієнтуватися на місцевості [8]. По-суті, організація “Молоді орли” розглядалася не лише як резерв для Ліги оборони, але й як механізм забезпечення початкової військової підготовки для юнацтва, котре згодом вступало до лав Сил оборони Естонії.

Відновлення “Молодих орлів” і “Дочок Батьківщини” було започатковане у 1989 р., коли в Естонії наростав рух за незалежність. Після 1990 р. організації набули масового характеру, їхні осередки з’являлися в естонських школах, відтак було вибудовано організаційно-територіальну структуру, яка охоплювала усі повіти країни. Проте нормативне врегулювання діяльності цих організацій відбулося у 2013 р., коли було прийнято Закон “Про Лігу оборони”. Згідно з ним, Ліга оборони виконує, зокрема, такі завдання: 1) бере участь у зміцненні національно-патріотичних почуттів громадян Естонії, зберігаючи та розвиваючи волю до оборони; 2) готує військово обороздатність держави; 3) бере участь у підвищенні та забезпеченні безпеки мешканців Естонії; 4) забезпечує та організовує військово підготовку для діючих членів на підставі Закону “Про оборонну службу” відповідно до процедури, встановленої Командувачем Сил оборони; 5) забезпечує та організовує інші види

навчання та освіти; 6) розвиває фізичну культуру і спорт серед населення; 7) забезпечує, за необхідності, охорону об'єктів та майна, що використовуються для цілей національної оборони та закордонних місій Естонії. Закон встановлював структуру Ліги оборони, у складі якої вказувалися організації “Молоді орли” та “Дочки Батьківщини” [16].

У тому ж році Центральна асамблея Ліги оборони затвердила статuti зазначених молодіжних організацій. Мета “Молодих орлів” – виховання дітей і юнаків в патріотичному дусі, перетворення їх на психічно і фізично здорових громадян Естонії. У першому розділі статуту наводився текст присяги “Молодих орлів”: “Підтверджуючи своє слово честі, я урочисто обіцяю робити все, що в моїх силах, щоб виконати свій обов'язок перед Естонською Батьківщиною, завжди допомагати своєму ближньому, залишатися вірним законам Молодих орлів і діяти відповідно до них. Я завжди готовий!” [24].

Статут 2013 р. визначав такі завдання організації “Молоді орли”: ознайомити “молодих орлів” та іншу молодь зі сферою національної оборони та можливостями для внеску до неї; забезпечити можливості членам організації розвивати громадянські навички, підвищувати їхню готовність допомагати іншим, сприяти їхній обізнаності про структуру національної оборони; максимально залучати “молодих орлів” до організаційної діяльності; здійснювати навчання членів організації з метою досягнення її цілей; створювати умови для психічного та фізичного розвитку членів організації; співпрацювати з естонськими та іноземними молодіжними організаціями, цілі яких збігаються з метою “Молодих орлів”; підтримувати волонтерську молодіжну роботу та проводити відповідну освіту [24].

Членство в організації “Молоді орли” включало чотири групи осіб: 1) молодих членів; 2) активних членів; 3) членів, що надають підтримку; 4) почесних членів. До першої групи належать хлопці віком від 7 до 18 років. Вони поділяються на шість рангів (від найнижчого – шостого до найвищого – першого), відповідно до своїх навичок і знань. Активними членами “Молодих орлів” називають повнолітніх молодіжних лідерів, які своєю діяльністю сприяють досягненню цілей організації. Молодіжні лідери, зазвичай, є активними членами різних структурних підрозділів Ліги оборони, які беруть участь в формуванні освітньої діяльності членів молодіжної організації. Важливо, що молодіжні лідери повинні мати педагогічну освіту або освіту в сфері роботи з молоддю. Членами, які надають підтримку, можуть бути громадяни Естонії або іншої держави, які визнають цілі “Молодих орлів” та своєю діяльністю сприяють досягненню завдань організації. Почесним членом “Молодих орлів” є громадянин Естонії або іншої країни, який зробив видатний внесок в розвиток молодіжної організації. Почесного члена

обирають Центральні збори “Молодих орлів” за пропозицією Центральної ради цієї організації. Почесний член може брати участь у зборах та заходах “Молодих орлів” з правом дорадчого голосу [24].

Вищим керівним органом “Молодих орлів” є Центральна асамблея, до складу якої входить голова організації (з 2007 р. ці обов'язки виконує Сільвер Тамм), командири полків, один молодіжний лідер (його обирають командири дружин терміном на три роки). Керівним органом “Молодих орлів” є Центральна рада, що складається з голови організації, одного з його помічників, трьох молодіжних лідерів, які обираються Центральною асамблеєю організації [12]. Територіальна структура організації “Молоді орли” включає 15 полків (відповідно до кількості повітів Естонії). Кожен з полків поділяється на загони (не менше 90 осіб), котрі діляться на відділення (взводи), а останні – на ланки (у складі не менше чотирьох осіб). Важливу роль виконують ради дружин та ради загонів, які займаються виборами командування, укладенням планів, висуненням пропозицій до вищих органів управління тощо [28].

Підготовка “Молодих орлів” поділена на етапні та спеціальні тести, зміст та складність яких змінюються залежно від віку. Найнижчий етап – VI-й, а найвищий – I-й. Теми етапних тестів передбачають перевірку навичок дітей та юнаків з пішого туризму, національної оборони, цивільної безпеки, фізичного виховання, знань з історії Естонії і громадянської освіти. Спеціальні тести дають можливість поглиблено розвиватися в певній галузі. Найпопулярнішими тестами є тести щодо туризму, надання першої медичної допомоги, стрільби [8].

Схожі завдання, структура та система управління та підготовки сформована і в організації “Дочки Батьківщини”, яка, згідно зі статуттом, ставить завдання виховувати патріотичний дух та готовність молоді захищати незалежність Естонії, поглиблювати любов до своєї Батьківщини, мови і культури. Значна увага приділяється моральному, громадянському та фізичному вихованню дівчат, котрі мають “цінувати роль сім'ї та жінки в суспільстві”. Присяга членкинь цієї організації містить таку обітницю: “Я хочу бути порядною та чесною, любити свій дім і Батьківщину, допомагати ближньому та залишатися вірною принципам і законам Дочок Батьківщини” [23]. До складу “Дочок Батьківщини” також входять дівчата віком від 7 до 18 років. Усі членкині теж поділяються на чотири групи, аналогічні до тих, що існують в “Молодих орлах”. З 2018 р. організацію “Дочки Батьківщини” очолює Аве Проос [13].

Обидві організації загалом використовують схожі форми роботи, передусім організують різноманітні молодіжні заходи, у тому числі навчальні і спортивні табори, семінари та поїздки. Організації

охоплюють своєю діяльністю всі повіти Естонії й налічують близько п'яти тисяч членів і членкинь. Осередки організації діють на базі шкіл під керівництвом вихователів, які укладають зі школами спеціальні договори. Вишкільну роботу веде “Школа Ліги оборони”, розміщена у стилізованій під замок садибі [7].

Організації “Молоді орли” і “Дочки Батьківщини” керуються, зокрема, Програмою патріотичного виховання, яка була створена у співпраці з Міністерством оборони у 2017 р. Метою програми є пропагування патріотичних цінностей серед молоді шкільного віку та надання їй можливості брати участь у громадянсько-орієнтованій освіті за інтересами, яка включає теми середньої освіти та спеціального тесту “Дочки Батьківщини” та “Молоді орли”. Основними напрямками діяльності “Дочок Батьківщини” і “Молодих орлів” є освіта з питань національної оборони, історії та культури Естонії, першої медичної допомоги, орієнтування та піші прогулянки, виживання в лісі та інші необхідні для життя навички. Завдяки організації патріотичних таборів зростає зв'язок молодіжних організацій Ліги оборони, “Молодих орлів” та “Дочок Батьківщини” із суспільством. Програма патріотичного виховання дає змогу залучати молодих людей з поза меж організації до діяльності молодіжних організацій, сприяє відкриттю нових груп та заохоченню діяльності існуючих груп. Програма підтримує групові заходи за рахунок бюджетних коштів після подання заявок. У лісових таборах основна увага приділяється патріотичному вихованню та спеціальним випробуванням. Традиційні зустрічі перетворилися на навчальні дні, в яких беруть участь зовнішні тренери та експерти з різних компаній. Простіші заходи – це короткі вправи з надання першої допомоги, які проводять лікарі та працівники швидкої допомоги, а безпека на воді більше не викладається лише на суші, а з кваліфікованими інструкторами в басейні або в природній водоймі. Досвідчені фахівці знайомлять молодь з естонськими лісами та болотами, куди звичайна людина може ніколи не потрапити. Завдяки Програмі патріотичного виховання естонська молодь відвідує музеї, які підтримують вивчення історії та культури Естонії. Найпопулярнішими місцями для відвідування є: Естонський національний музей, Музей просто неба, Морський музей авіаційного порту, Музей поліції, Центр часу Віттенштайн, Військовий музей та Військовий парк Валга [21].

Загалом можна виділити декілька найбільш популярних організаційних форм діяльності організацій “Молоді орли” та “Дочки Батьківщини”.

По-перше, проведення щорічного військового табору “Молодих орлів”, які відбуваються на базах військових частин Сил оборони Естонії. Учасники табору займаються тактичними вправами, опано-

вують стрілецьку зброю, вивчають тактичну медицину, практикують командно-лідерську діяльність. Водночас естонська молодіжна організація тісно співпрацює зі своїми колегами з Литви, Латвії, Польщі, беручи участь в щорічних міжнародних таборах “Балтійська гвардія”, започаткованих 2012 р. у Латвії. Відомо, що 28 липня – 2 серпня 2024 р. табір “Балтійська гвардія” проходив у Гар’юмааському повіті на півночі Естонії, об’єднавши близько 100 молодих людей, зокрема з парамілярних організацій із сусідніх країн. Головна мета заходу полягала в пропаганді патріотичних цінностей та обміні досвідом між молоддю різних країн. Табір включав вправи молоді з військової тактики, кібербезпеки, самооборони, рятування та безпеки на воді. У перший день табору молодь ознайомилася з давньою архітектурою Таллінна, будівлею парламенту, бастионними проходами під час екскурсії містом. Решту часу учасники провели в оздоровчому центрі Паунк’юла. Протягом наступних двох днів табору діти перебували в лісових районах, де ночували в наметах. Крім того, вони відпрацьовували навички тактичної підготовки зі страйкбольною зброєю, проводили розвідку в нічному лісі [10].

По-друге, проведення військово-польових змагань локального, національного та міжнародного рівня. Найбільш відомими є щорічні змагання “Міні-Ерна”, започатковані в 1997 р. Вони є молодіжним варіантом змагань “Ерна”, які проводить Ліга оборони Естонії. Змагання випробовує і загартовує фізичні та розумові здатності учасників, привчає їх діяти у команді, зокрема і в стресових ситуаціях. “Міні-Ерна” триває близько 35 годин, а довжина змагальної траси сягає кількох десятків кілометрів. Трасу заповнено контрольно-пропускними пунктами, де учасники можуть продемонструвати знання та навички з надання першої медичної допомоги, орієнтування на місцевості, проходження смуги перешкод, стрільби, виживання в природних умовах, а також виконати інші завдання, що вимагають кмітливості та командної злагоженості. Переможець “Міні-Ерни” має можливість представляти Естонію на деяких змаганнях за кордоном [8].

Для прикладу, у 2025 р. змагання “Міні-Ерна” розпочалися увечері 27 червня й відбувалися в лісових і болотистих районах повіту Рапла. При вкрай несприятливій дощовій погоді у змаганнях взяли участь 17 команд, з яких 12 дійшли до фінішу. Загалом, на учасників чекали такі випробування: 1) перетин водойми із завданням усунути несправність розподільчої коробки зв'язку на протилежному березі; 2) розпалювання вогню певними способами і підтримування його горіння щонайменше чотири хвилини; 3) випробування на пожежній станції, де командам слід було наповнювати відро, черпаючи воду з водойми за допомогою руч-

ного насоса (двоє членів пожежної служби качали воду, третій направляв шланг); 4) подолання фізичних перешкоди на стежках разом із розв'язанням завдань, що вимагали знань різного характеру; 5) вправи з дроном, за яких кожна команду ділили на дві частини: одна вирішувала завдання зі складання електроніки дрона відповідно до схеми, а інша виконувала розвідку за допомогою симулятора, складаючи розвідувальний звіт із зібраної інформації; 6) надання допомоги потерпілому в “автомобільній аварії”: учасникам змагання потрібно було проаналізувати ситуацію, надати першу медичну допомогу та швидко передати точну інформацію службам екстреної допомоги; 7) будівництво моста (“міст Да Вінчі”) заввишки понад 2 м, і один з учасників команди мав перетнути його; 8) підняття прапорів країн-членів Європейського Союзу; 9) доставка ящика з припасами до певної точки за допомогою тролейбуса; 10) у фінальному забігу слід було подолати балансувальну трасу на канатах, пролізти під сіткою, стрибати крізь шини та пробігти фінішну пряму. У цих змагання перше місце посіли “молоді орли” з Тарту, друге – з Ярви, третє – Рапли [20].

По-третє, відповідно до Програми патріотичного виховання, було започатковано спільне таборвання членів організацій “Молоді орли” та “Дочки Батьківщини”. 9–13 липня 2018 р. вперше було організовано та проведено табір “Спектер” (“Sprester”). Кількість учасників табору сягнула 800 осіб, частина з яких представляли різні естонські та закордонні молодіжні організації. У 2020 р., з огляду на епідемію коронавірусу, табір було проведено в режимі онлайн [8]. Найбільший за кількістю учасників (1234 особи) табір “Спектер” відбувся 1–5 липня 2024 р. у відпочинковому центрі Йиулумяе. “Метою табору було надати 12–18-річним дітям змістовні знання та навички через захопливі і веселі випробування та заходи з національної оборони” [29], – наголосила керівниця проекту Лія Касс. Щоденні заходи табору “Спектер” були розділені на два модулі: 1) модуль національної оборони; 2) модуль табору. Експерти з Ліги оборони та молодіжних організацій оцінювали діяльність учасників табору у сфері національної оборони. Крім того, резервісти та члени Ліги оборони організували і провели “пункти активності”. В рамках модуля табору молодь могла долучитися до виготовлення сувенірів для себе і на благодійні цілі. Проводилися заняття з “фінансової грамотності”, практик виживання у дикій природі та різні творчі заходи. Розважальна програма табору містила виступи відомих естонських музичних гуртів. Табір відвідали Президент Естонії Алар Каріс та міністр оборони Ханно Певкур [29].

По-четверте, членів організації “Молоді орли” готують до можливої служби у Військово-морсько-

му флоті Естонії. Щороку хлопці, які цікавляться морською справою і належать до морського підрозділу організації (Merenoorkotkad), проходять певну практичну підготовку на навчальному кораблі, набуваючи певні знання і вміння. Вважається, що такі “морські орлята” повинні бути готовими виконувати обов'язки матросів та молодших офіцерів. З 2020 р. у розпорядженні організації “Молоді орли” знаходиться навчальний катер “Кулкурі 34”, який було придбано в Інспекції з охорони навколишнього середовища. Регулярні заняття відбуваються також в Талліні і на острові Сааремаа. Навчальні заняття для юнаків проводять фахівці з Військово-морської академії Естонії [8].

По-п'яте, Програма патріотичного виховання молоді націлена й на підготовку та підтримку молодіжних лідерів, які є ключовими фігурами в роботі молодіжних організацій. Завдяки зазначеній програмі, молодіжні лідери, котрі завжди є волонтерами, мають можливість навчатися як в рамках організації, так і поза нею. Організація навчання важлива для створення відчуття єдності та гармонізації знань [11]. Молодіжні лідери мають змогу отримувати стипендію від Ліги оборони після подання відповідної заявки.

По-шосте, організації “Молоді орли” та “Дочки Батьківщини” організують різноманітні заходи культурно-пізнавального, патріотично-виховного змісту, котрі часто також йменуються “таборами”. Так, у середині серпня 2025 р. студенти Вільяндівської академії культури Тартуського університету організували чотириденний міський табір для “молодих орлів”, які приїхали з усіх куточків Естонії. Програма табору включала відвідування аеропорту, Музею фортифікації Кіек-ін-де-Кьок, будинку Стенбока, Генерального штабу Ліги оборони, аєри А. Ле Кок, фабрики відкриттів PROTO, Талліннської телевежі та парку Кадріорг. Крім того, учасники табору ознайомилися з історичною частиною естонської столиці – Старим містом Талліна [22].

У жовтні 2025 р. під час осінніх канікул в Ревальській морській школі для членів естонських молодіжних організацій було проведено курс “Самопорятуюнок у разі надзвичайної ситуації на морі”. Навчання проводилося в басейні зі спеціальним оснащенням, яке давала змогу імітувати шторм, темряву, шум моря. Мета навчання – сформувати у молоді певні знання та навички щодо правильних дій у разі надзвичайної ситуації на воді: корабельній аварії, штормі, несподіваному падінні у воду. Інструктори показали учасникам курсу як стрибати у воду в рятувальному жилеті, як збиратися групою, щоб зігрітися, як подавати сигнали. Все відбувалося в безпечному середовищі, але максимально реалістичній ситуації: темрява, сильний вітер, гуркіт та шум хвиль створювали відчуття

перебування в морі посеред шторму. Крім цього, активна молодь мала змогу пройти цікаві спеціальні тести, зокрема спеціальне випробування рятувальників [31].

Інші учасники молодіжних організацій (81 учень 9–12 класів) у той час проходили навчання в “Осінній школі Лісового братства”, яку було організовано в Раплаському повіті серед лісів Віна-Вігала. Навчання тривало чотири дні, які були заповнені лекціями, вправами, експериментами, командними іграми. На відкритті “Осінньої школи” історики з Естонського інституту пам’яті Пеетер Каасік, Елмар Гамс та Мартін Анделлер розповіли про людей, які обрали шлях “лісового братерства” – юнаків та дівчат, що не здалися іноземній владі, а боролися проти російсько-радянських окупантів у 1940-х рр. Надалі заняття проводилися в лісі. Інструктори з Ліги оборони Мехіс Борн та Ханнес Аус показали юнакам і юнкам, як побудувати укриття, розпалити багаття, непомітно пересуватися в багнистому холодному лісі та працювати в команді. Представниці Жіночої самооборони Мар’є Вербо та Лііна Ріісмаа провели практичний семінар з цивільного захисту. Одним із найочікуваніших моментів табору була поїздка до бункеру “Дно пекла” – історичного сховища “лісових братів”, розташованого глибоко в серці лісів Вігала. Програма заходу не обмежувалася пішими прогулянками. Молодь створила короткометражні фільми на тему “лісового братерства”, які поєднували історію й бачення сучасної молоді про мужність, свободу та командну роботу. Знання і кмітливість також довелося перевірити під час спортивного орієнтування – кожна контрольна точка представляла нове завдання, яке вимагало як фізичних, так і розумових зусиль [18].

14–15 листопада 2025 р. у Вірумаа відбулися перші в історії патрульні змагання “Подорож Руубена”, організовані місцевим відділенням “Молодих орлів” і присвячені пам’яті колишнього “молодого орла”, учасника естонського визвольного руху Руубена Ламбура. Мета заходу полягала у збереженні спадщини естонських борців за свободу та репресованих, а також у тому, щоб надати молоді можливість відчувати життя лісових братів”. Формат змагань передбачав подолання командами 65 кілометрів шляху впродовж 24 годин, що випробувало учасників як фізично, так і психологічно. Правила допускали використання мінімального спорядження, але передбачали повну заборону використання сучасних технологій, щоб створити максимально реалістичне відображення повсякденного життя “лісових братів”. Кожен пункт змагань був пов’язаний з історією Естонії та переплітався із життям Руубена Ламбура [26].

Загалом річні плани “Молодих орлів” та “Дочок Батьківщини” містять різноаспектні заходи. Так,

план діяльності “Молодих орлів” на 2025 р. передбачав проведення: конференції з питань оборони (спільної з “Дочками Батьківщини”); патрульних змагань “Біла блискавка” у Валгаському повіті; двох конкурсів молодіжних лідерів; Дня Перемоги і відзначення 95-ї річниці організації; змагань “Міні-Ерна”; військового табору в Валгаському повіті; міського табору в Талліні; літньої школи для молоді в Алутагусе; табору виживання в Тартуському повіті; походу для дітей молодшого шкільного віку в Тартуському повіті тощо [30]. Схожі плани реалізовує й організація “Дочки Батьківщини”.

Наукові дослідження загалом підтверджують ефективність естонських молодіжних організацій “Молоді орли” та “Дочки Батьківщини” у справі підготовки до національної оборони. Так, згідно з результатами опитування, проведеного у 2021 р. серед членкинь “Дочки Батьківщини”, 87 % з них свідчили, що прагнуть продовжувати працювати в сфері національної оборони в майбутньому. Найпопулярнішою організацією, до якої вони хочуть належати, є “Дочки Батьківщини”, після якої розглядають можливість проходження військової служби. За словами респонденток-колишніх “Дочок Батьківщини”, організація формує навички співпраці, відповідальності та самостійності на все життя. Саме тому, вихованки організації є корисними та ефективними діячками в інших організаціях та структурах національної оборони Естонії [19, lk. 33].

Висновки. Отже, система початкової військової підготовки в Естонській Республіці є поєднанням державних та громадських ініціатив й відбувається, переважно, в позашкільному форматі. Залучення дітей та молоді до організованих практик початкової військової підготовки в Естонії має історичну традицію й спирається на досвід діяльності молодіжних скаутських організацій “Молоді орли” і “Дочки Батьківщини”, які були засновані у міжвоєнні роки. Зазначені організації були відновлені у 1989 р. Після 1990 р. організації набули масового характеру, їхні осередки з’являлися в естонських школах, відтак було вибудовано організаційно-територіальну структуру, яка охоплювала усі повіті країни. У 2013 р. було затверджено статuti зазначених молодіжних організацій, які ставили завдання виховувати дітей, юнаків і дівчат у патріотичному дусі. Підготовка членів цих організацій поділена на етапи й передбачає складання етапних і спеціальних тестів. Організації “Молоді орли” і “Дочки Батьківщини” керуються, зокрема, Програмою патріотичного виховання, яка була створена у співпраці з Міністерством оборони у 2017 р. Основними напрямками діяльності “Дочок Батьківщини” та “Молодих орлів” є освіта з питань національної оборони, формування навичок надання першої медичної допомоги, виживання у дикій природі,

ПОЧАТКОВА ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА В ЕСТОНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ПОЗАШКІЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ

орієнтування на місцевості, знання історії та культури Естонії. Регулярними заходами є військові табори, щорічні змагання “Міні-Ерна”, спільний для юнаків і дівчат табір “Спектер”, навчання морській справі, курси і семінари для підготовки молодіжних лідерів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галів М., Бурдяк Р. Початкова загальновійськова підготовка в Литовській Республіці (початок ХХІ ст.): роль Литовського Стрілецького Союзу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 88. Том 1. С. 25–38.
2. Галів М., Свйонтик О. Освіта як складова національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194
3. Галів М., Фролов М., Онищак В. Початкова загальновійськова підготовка в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): нормативно-правове забезпечення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 86. Том 1. С. 29–40.
4. Галів М., Ільницький В. Початкова військова підготовка у Китайській Республіці (Тайвань) на початку ХХІ ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 91. Том 1. С. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-4>
5. Дворянин П., Галів М., Волошин О. Початкова військова підготовка молоді в умовах російсько-української війни: за матеріалами українських ЗМІ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 89. Том 1. С. 18–29. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-3>
6. Шаравара Т. Початкова військова підготовка та особливості національно-патріотичного виховання в країнах Балтії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 89. Том 2. С. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-7>
7. Юзич Ю. Військове виховання юнацтва у країнах НАТО. А що в Україні? *Реанімаційний пакет реформ*. 2020. URL: <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>
8. Ajalugu. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/meist/ajalugu/>
9. Lään T. (Comp.). *Kolmas Algu Kaitseliit 1990–1993*. Tallinn: Neptor Grupp OÜ, 2010. 104 lk.
10. Baltic Guard 2024 militaarlaager tõi neljast riigist kokku üle saja osaleja. 2024. URL: <https://nooredkotkad.ee/baltic-guard-2024-militaarlaager-toi-neljast-riigist-kokku-ule-saja-osaleja/>
11. Isamaalise hariduse programm. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/ihp/>
12. Juhtimine. 2025a. URL: <https://nooredkotkad.ee/meist/juhtimine/>
13. Juhtimine. 2025b. URL: <https://kodututred.ee/meist/juhtimine/>
14. Jürjo M. Kaitseliidu ajalugu 1924–1940. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2023. 640 lk.
15. Kaasik P. Kaitseliit ja selle likvideerimine. *Sõja ja rahu vahel II: Esimene punane aasta*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010. Lk. 321–352.
16. Kaitseliidu seadus. 2013. URL: <https://www.riigitea.taja.ee/akt/130042024003#para5lg2>
17. Kikas K. Defense to be taught in 40 Estonian schools for first time this fall. 2023. URL: <https://news.err.ee/1608994>

406/defense-to-be-taught-in-40-estonian-schools-for-first-time-this-fall

18. Metsavendluse sügiskool tõi Vana-Vigala metsadesse rekordarvu noori. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/metsavendluse-sugiskool-toi-vana-vigala-metsadesse-rekordarvu-noori/>
19. Meus K. Kodutütarde panustamine riigikaitsetesse Tartu ringkonna praeguste ja endiste Kodutütarde näitel. Noortemagistritöö. Tartu, 2021. 87 lk. URL: <https://kodututred.ee/wp-content/uploads/2021/09/Noortemagistritoo-Kaisa-Meus.pdf>
20. Mini-Erna 2025 – patrullivõistlus, kus vaprus ja visadus pandi tõeliselt proovile! 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/mini-erna-2025-patrullivoistlus-kus-vaprus-ja-visadus-pannaksetoelisel-proovile/>
21. Noorte isamaalise hariduse programm – mis see on? 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/ihp/>
22. Noorte Kotkaste linnalaager 2025 toob noored pealinna avastama. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/noortekotkaste-linnalaager-2025-toob-noored-pealinna-avastama/>
23. Noorteorganisatsiooni Kodutütred Põhikiri. 2013. URL: <https://kodututred.ee/dokumendid/pohikiri/>
24. Noorteorganisatsiooni Noored Kotkad Põhikiri. 2013. URL: <https://nooredkotkad.ee/dokumendid/pohikiri/>
25. Pajur A. Eesti riigikaitsepoliitika aastail 1918–1934. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 1999. 340 lk.
26. Ruubeni retk tõi noored kokku tähenduslikule teekonnale läbi ajaloo. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/ruubeni-retk-toi-noored-kokku-tahenduslikule-teekonnale-labi-ajaloo/>
27. Slim S. Estonia to Introduce Drone Education in Public Schools. *The Baltic Sentinel*. 2025. URL: https://baltic-sentinel.eu/8255420/estonia-to-introduce-drone-education-in-public-schools?utm_source=chatgpt.com
28. Struktuur. 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/meist/struktuur/>
29. Suurlaager Spekter tõi kokku 1234 osalejat. 2024. URL: <https://nooredkotkad.ee/suurlaager-spekter-toi-kokku-1234-osalejat/>
30. Tegevusplaan 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/tegevusplaan-2025/>
31. Tormisimulaator pani julguse proovile! 2025. URL: <https://nooredkotkad.ee/tormisimulaator-pani-julguse-proovile/>

REFERENCES

1. Haliv, M. & Burdiak, R. (2025). Pochatkova zahalnoviiskova pidhotovka v Lytovskii Respublitsi (pochatok XXI st.): rol Lytovskoho Striletskoho Soiuza [Initial combined military training in the Republic of Lithuania (early 21st century): the role of the Lithuanian Rifle Union]. *Current issues of the humanities*. Issue 88. Vol. 1. pp. 25–38. [in Ukrainian].
2. Haliv, M. & Sviontyk, O. (2023). Osvita yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny: pravovi zasady, problemy, dosvid i zavdannia [Education as a component of the national security of Ukraine in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war: legal principles, problems, experience and tasks]. *Youth & market*. No. 3 (211). pp. 25–31. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.277194 [in Ukrainian].
3. Haliv, M., Frolov, M. & Onyshchak, V. (2025). Pochatkova zahalnoviiskova pidhotovka v Ukraini (kinets XX – pochatok XXI st.): normatyvno-pravove zabezpechennia [Initial combined military training in Ukraine (late 20th – early 21st century): regulatory and legal support]. *Current Issues in the Humanities*. Issue 86. Vol. 1. pp. 29–40. [in Ukrainian].

4. Haliv, M. & Pnytskyi, V. (2025). Pochatkova viiskova pidhotovka u Kytaiskii Respublitsi (Taivan) na pochatku XXI st. [Initial Military Training in the Republic of China (Taiwan) at the Beginning of the 21st Century]. *Current Issues in the Humanities*. Issue. 91. Vol 1. pp. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-4> [in Ukrainian].
5. Dvorianyn, P., Haliv, M. & Voloshyn, O. (2025). Pochatkova viiskova pidhotovka molodi v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: za materialamy ukrainskykh ZMI [Initial Military Training of Youth in the Conditions of the Russian-Ukrainian War: Based on Materials from Ukrainian Media]. *Current Issues in the Humanities*. Issue. 89. Vol. 1. pp. 18–29. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-3> [in Ukrainian].
6. Sharavara, T. (2025). Pochatkova viiskova pidhotovka ta osoblyvosti natsionalno-patriotichnoho vykhovannia v krainakh Baltii [Initial military training and features of national-patriotic education in the Baltic countries]. *Current Issues in the Humanities*. Issue. 89. Vol. 2. pp. 45–52. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-7> [in Ukrainian].
7. Yuzych, Yu. (2020). Viiskove vykhovannia yunatstva u krainakh NATO. A shcho v Ukraini? [Military education of youth in NATO countries. And what about in Ukraine?]. *Resuscitation package of reforms*. Available at: <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/> [in Ukrainian].
8. Ajalugu (2025). [History]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/meist/ajalugu/> [in Estonian].
9. Lään T. (Comp.). (2010). Kaitseliit 1990–1993 [Third beginning Defence League 1990–1993]. Tallinn: Hepter Grupp OÜ, 104 p. [in Estonian].
10. Baltic Guard 2024 militaarlaager tõi neljast riigist kokku üle saja osaleja. (2024). Available at: <https://nooredkotkad.ee/baltic-guard-2024-militaarlaager-toi-neljast-riigist-kokku-ule-saja-osaleja/> [in English].
11. Isamaalise hariduse programm. (2025). [Patriotic Education Program]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/ihp/>
12. Juhtimine. (2025a). [Leadership]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/meist/juhtimine/> [in Estonian].
13. Juhtimine. (2025b). [Leadership]. Available at: <https://kodututred.ee/meist/juhtimine/> [in Estonian].
14. Jürjo, M. (2023). Kaitseliidu ajalugu 1924–1940 [History of the Defence League 1924–1940]. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 640 p. [in Estonian].
15. Kaasik, P. (2010). Kaitseliit ja selle likvideerimine [The Defence League and its liquidation]. *Sõja ja rahu vahel II: Esimene punane aasta – Between War and Peace II: The First Red Year*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda. pp. 321–352. [in Estonian].
16. Kaitseliidu seadus. (2013). [Defence League Act]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/130042024003#para5lg2> [in Estonian].
17. Kikas, K. (2023). Defense to be taught in 40 Estonian schools for first time this fall. Available at: <https://news.err.ee/1608994406/defense-to-be-taught-in-40-estonian-schools-for-first-time-this-fall> [in English].
18. Metsavendluse sügiskool tõi Vana-Vigala metsadesse rekordarvu noori. (2025). [The Forest Society's autumn school brought a record number of young people to the forests of Vana-Vigala]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/metsaven dluse-sugiskool-toi-vana-vigala-metsadesse-rekordarvu-noori/> [in Estonian].
19. Meus, K. (2021). Kodutütarde panustamine riigikaitsele Tartu ringkonna praeguste ja endiste Kodutütarde näitel. Noortemagistritöö [The contribution of housewives to national defense based on the example of current and former housewives in the Tartu district. Youth Master's thesis]. Tartu, 2021. 87 p. Available at: <https://kodututred.ee/wp-content/uploads/2021/09/Noortemagistritoo-Kaisa-Meus.pdf> [in Estonian].
20. Mini-Erna 2025 – patrullvõistlus, kus vaprus ja visadus pandi tõeliselt proovile! (2025). [Mini-Erna 2025 – patrol competition, where bravery and perseverance were truly put to the test!]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/mini-erna-2025-patrullvoistlus-kus-vaprus-ja-visadus-pannakse-toelisel-proovile/> [in Estonian].
21. Noorte isamaalise hariduse programm – mis see on? (2025). [Youth Patriotic Education Program – what is it?]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/ihp/> [in Estonian].
22. Noorte Kotkaste linnalaager 2025 toob noored pealinna avastama. (2025). [Youth Kotka City Camp 2025 brings young people to discover the capital]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/noorte-kotkaste-linnalaager-2025-toob-noored-pealinna-avastama/> [in Estonian].
23. Noorteorganisatsiooni Kodutütred Põhikiri. (2013). [Statutes of the youth organization Kodutütred]. Available at: <https://kodututred.ee/dokumendid/pohikiri/> [in Estonian].
24. Noorteorganisatsiooni Noored Kotkad Põhikiri. (2013). [Statutes of the youth organization Noored Kotkad]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/dokumendid/pohikiri/> [in Estonian].
25. Pajur, A. (1999). Eesti riigikaitsepoliitika aastail 1918–1934 [Estonian national defense policy in 1918–1934]. Tartu: Eesti Ajaloarhiiv, 340 p. [in Estonian].
26. Ruubeni retk tõi noored kokku tähenduslikule teekonnale läbi ajaloo. (2025). [Reuben's journey brought young people together on a meaningful journey through history]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/ruubeni-retk-toi-noored-kokku-tahenduslikule-teekonnale-labi-ajaloo/> [in Estonian].
27. Slim, S. (2025). Estonia to Introduce Drone Education in Public Schools. *The Baltic Sentinel*. Available at: https://balticsentinel.eu/8255420/estonia-to-introduce-drone-education-in-public-schools?utm_source=chatgpt.com [in English].
28. Struktuur. (2025). [Struktuur]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/meist/struktuur/> [in Estonian].
29. Suurlaager Spekter tõi kokku 1234 osalejat. (2024). [Suurlaager Spekter brought together 1234 participants]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/suurlaager-spekter-toi-kokku-1234-osalejat/> [in Estonian].
30. Tegevusplaan 2025. (2025). [Action Plan 2025]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/tegevus/tegevusplaan-2025/> [in Estonian].
31. Tormisimulaator pani julguse proovile! (2025). [Storm simulator put courage to the test!]. Available at: <https://nooredkotkad.ee/tormisimulaator-pani-julguse-proovile/> [in Estonian].

Стаття надійшла до редакції: 02.10.2025

Прийнято до друку: 23.01.2026

Опубліковано: 26.02.2026

